

Vad är det egentligen som är ideologiskt?

HANS LIND

Låt mig först säga att jag inte har några invändningar mot de flesta av de påståenden som görs i Robert Östlings artikel i *Ekonomisk Debatt* (Östling 2005). De allmänna rekommendationer som finns på slutet är det också svårt att inte hålla med om.

Det finns emellertid ett par punkter som kan diskuteras. Den första rör vad vi ska mena med att något är ideologiskt. Å ena sidan kan man naturligtvis säga att var och en kan definiera termer precis som de vill. Det finns inget som är rätt och fel när det gäller definitioner. Min utgångspunkt är dock att påståendet "Vetenskapen/teorin är ideologisk" är en kritik. Att en vetenskap/teori är ideologisk är något som innebär att det är fel på det som vi sätter etiketten ideologisk på. En intressant definition av ideologisk innebär i så fall att det ska vara motiverat att vara kritisk om man kommer fram till att något är ideologiskt. Flera av Östlings tolkningar uppfyller inte detta villkor. Precis som han själv säger så är mycket av det som samhällsvetare gör ideologiskt i betydelsen "ideologiskt relevant", dvs att resultaten är relevanta

för att bedöma rimligheten i de åsikter som finns i en ideologi. För mig känns det dock fel att kalla t ex en studie om sambandet mellan inkomstutjämning och ekonomisk tillväxt för ideologisk bara för att resultatet – vad det än blir – talar för att ett visst politiskt läger har rätt och ett annat har fel.

Vilken innebörd kan då vara underförstådd om det är något negativt att något är ideologiskt? Såvitt jag kan bedöma är något ideologiskt därför att slutsatserna framställs som att de talar för vissa politiska ståndpunkter utan att detta är sakligt motiverat. Något är ideologiskt därför att t ex vissa resultat övertolkas, att slutsatser som gynnar vissa politiska riktningar lyfts fram på ett sätt som är svårt att motivera utifrån de modellanalyser eller empiriska studier som genomförts.

Accepterar man denna tolkning av ideologisk följer rimligen att en vetenskap eller en teori inte kan vara ideologisk. En teori kan framställas på många olika sätt. Nyttomaximeringsantagandet i mikroekonomisk teori kan tolkas som ett förutsägelseinstrument à la Friedman, som en startpunkt för en serie av successiva approximationer à la Samuelson, som en verktygslåda à la Lindbeck, och vissa kanske ser teorin som en god approximation av verkligheten. Eftersom mikroekonomisk teori kan framställas och tolkas på en rad

REPLIK

till Robert Östling

Hans Lind är professor vid Avdelningen för Bygg- och Fastighetsekonomi, Institutionen för Infrastruktur vid KTH. hans.lind@infra.kth.se

olika sätt kan teorin som sådan inte vara ideologisk. Det enda som kan vara ideologiskt är vissa specifika framställningar eller hävdanden gjorda av enskilda ekonomer. Min andra kritiska notering när det gäller Östlings framställning är alltså att han diskuterar fel objekt när han diskuterar "nationalekonomin" eller "nationalekonomisk teori". I och med att mikroekonomisk teori kan tolkas på så många olika sätt följer också att det inte finns några entydiga "grundantaganden" eller "utgångspunkter" i teorin som kan bedömas.

Under årens lopp har jag ett antal gånger mött kommentarer som "Jaha, det är du som är den där kritikern av den etablerade nationalekonomiska teorin". Varje gång måste jag då komma med en rättelse och säga att jag inte alls är kritisk mot teorin – det är (vissa) etablerade na-

tionalekonomers framställningar som jag varit kritisk till. Det är inte "nationalekonomin" vi ska beskylla för att vara ideologisk utan enskilda nationalekonomer.

Till sist kan noteras att Östling väljer att kalla en viss "riktning" inom nationalekonomi för nationalekonomi. Sådant ska man enligt min mening akta sig för att om man vill undvika kritik för tendentiösa definitioner och att värderingar styr terminologin. Varför inte tala om mikroekonomisk teori, eller ekonomiska analyser som knyter an till mikroekonomisk teori, om det nu ändå är det som det handlar om?

REFERENS

Östling, R (2005), "Är nationalekonomin ideologisk?", *Ekonomisk Debatt*, årg 33, nr 2, s 6-18.